

**ORTA ASYA'DA RUSYA'NIN KÜLTÜREL İLETİŞİM VE KÜLTÜREL DİPLOMASİ
FAALİYETLERİ: ROSSOTRUDNİÇESTVO**

Dr. Öğr. Üye. Erkam TEMİR*

ÖZ

Kültür, iletişimin ve uluslararası ilişkilerin önemli bileşenlerindedir. Kültürel iletişim ve kültürel diplomasi ise ülkelerarası iş birliği ve ilişkilerin oluşturulmasında ve sürdürülmesinde etkin bir rol üstlenmektedir. Kültürel iletişim ve kültürel diplomasinin üstlendiği rolün giderek önemini arttırdığını da söylemek mümkündür. Dünyada kimlik politikalarının yoğun bir şekilde uygulamaya konulduğu bir zeminde kültürel diplomasi müzakere için önemli bir platform ve ortak çözümler üretebilmek için müessir bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Kültürel iletişim resmi olmayan siyasi ilişkiler kurabilmek için imkân sağlar. Bilhassa resmi siyasi bağlantıların tehlikede olduğu durumlarda ülkeler arasındaki iletişim kanallarını açık tutar. Siyasi ilişkilerin yeniden müzakere edilmesine yardımcı olabilir. Fakat kültürel iletişim ve kültürel diplomasi faaliyetleri, arkasında onlara eşgüdüm sağlayan güçlü ve tutarlı bir yapı olmadan tam manasıyla kendini gerçekleştirmez. Böylelikle bu çalışmada Rusya'nın Orta Asya'da yürüttüğü kültür, kültürel iletişim ve kültürel diplomasi faaliyetlerine nesnel bir bakış açısı sunulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla Rossotrudničestvo kurumu *tarafından yürütülen* faaliyetler incelenmiştir. Çalışmada tanımlayıcı bir yöntem kullanılmıştır. Rossotrudničestvo'nun (*Bağımsız Devletler Topluluğu, Yurtdışında Yaşayan Yurttaşlar ve Uluslararası İnsani İş Birliği Federal Ajansı*) Orta Asya'da Kazakistan, Özbekistan, Pakistan, Moğolistan ve Afganistan'da temsil edildiği ve temelde bölgede nüfuzunu korumak ve arttırmak amacıyla yumuşak güç kapsamında değerlendirilebilecek yoğun kültürel iletişim ve kültürel diplomasi faaliyetleri yürüttüğü tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Orta Asya, kültürel iletişim, kültürel diplomasi, Rossotrudničestvo.

**CULTURAL COMMUNICATION AND CULTURAL DIPLOMACY ACTIVITIES OF
RUSSIA IN CENTRAL ASIA: ROSSOTRUDNICHESTVO**

ABSTRACT

Culture is an important component of communication and international relations. Cultural communication and cultural diplomacy, on the other hand, plays an important role in establishing and maintaining cooperation and relations between countries. It is possible to say that the role of cultural communication and cultural diplomacy in international relations is becoming increasingly important. Cultural diplomacy emerges as an important platform for negotiation and an effective area for producing common solutions on a ground while identity policies are increasingly implemented in the world. Cultural communication provides the opportunity to establish informal political relations. When official political ties are in danger it keeps communication, channels open between the countries. It can help renegotiate political relations. But cultural communication and diplomacy cannot fully realize itself without a strong and coherent structure behind that coordinates its activities. In this study, it is aimed to present an objective perspective on the cultural, cultural communication and cultural diplomacy activities of Russia in Central Asia. For this purpose, the studies carried out by the Rossotrudničestvo

* Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi İletişim Fakültesi, erkamtemir@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-4387-2728

(The Federal Agency for the Commonwealth of Independent States, Compatriots Living Abroad and International Humanitarian Cooperation) institution were examined. A descriptive method was used in the study. It has been determined that Rossotrudnichestvo is represented in Central Asia in Kazakhstan, Uzbekistan, Pakistan, Mongolia and Afghanistan and basically carries out many cultural communication and cultural diplomacy activities that can be evaluated within the scope of soft power in order to protect and increase its influence in the region.

Keywords: Russia, Central Asia, cultural communication, cultural diplomacy, Rossotrudnichestvo.

Giriş

Orta Asya ülkeleri, Çin, ABD, Avrupa ve birçok İslam ülkesiyle kültürel, ekonomik, politik ve askeri zeminde ilişkilerin geliştirilmesine yönelik stratejiler izlemektedir. Avrasya’da hakim güç olmak isteyen Rusya’nın ise çıkarlarını koruması Orta Asya politikasından geçmektedir. Bu nedenle Rusya Orta Asya’daki konumunu güçlendirmek için çok yönlü çabalarla bölgesel entegrasyona odaklanmaktadır (Malashenko 2013). Özellikle Çin’in Orta Asya ülkeleri ile önemli ticari ortaklıklar geliştirmesi ve bölgede milyarlarca dolar yatırım yapması nedeniyle bölgede en etkin varlığın artık Çin olduğu iddia edilmektedir. Öte yandan ABD’nin de bölge üzerinde etkisi azımsanamaz. Ancak Rusya’nın oldukça derinlere uzanan enerji politikaları, politik, askeri ve kültürel hamleleri nedeniyle bölgenin gerçek baskın aktörü olduğunu söylemek mümkündür (Zhang 2015: 7).

Esasında 1990’larda Yeltsin Rusya’sı Orta Asya ile neredeyse hiç ilgilenmemektedir. Bu nedenle dönemin Rusya’sında “Orta Asya Rus dış politikasının durgun suları olmuştur” (Lo 2015: 3). 2000’li yıllara gelindiğinde ise Putin başkanlığındaki Rusya yeniden süper güç olmayı arzu eder hale gelmiştir. Bunun için ise eski Sovyet coğrafyasında Rusya’nın varlığının yeniden doğrulanması gerekmektedir. Bu nedenle Orta Asya artık süper güç olmaya açılan bir kapı olarak değerlendirilmiştir. Ukrayna’nın, Moldova’nın veya Güney Kafkasya’nın sahip olduğu hareket alanına sahip olmayan Orta Asya devletleri kendilerini bir anda Rusya’nın bu planlarının ortasında buldular. Böylelikle Rusya Orta Asya’da ekonomik, siyasi ve jeopolitik düzeyde söz sahibi durumuna gelmiştir. “Rusya’nın Orta Asya’ya geri dönmesi, Moskova’nın eski Sovyet sonrası cumhuriyetler üzerindeki kontrolünü korumak ve yumuşak güç ilkelerine göre Orta Asya’daki istikrarsız durum üzerinde etkili olmaya devam etmek istediğini doğruladı” (Laruelle 2008: 8). Nitekim Rusya aksini iddia etse de bölgede bir “kontrollü istikrarsızlık” arzu etmektedir (Górecki 2014, 9).

Ancak Rusya’nın bu hırslarının önünde birçok engel de bulunmaktadır. Orta Asya’daki çoğu ülkenin artık “büyük güç diplomasisi”nin etkisiz elemanları olmaması ve giderek daha iddialı aktörler olarak ortaya çıkmaları Rusya’nın elini zayıflatmaktadır. Bu nedenle Kremlin Orta Asya’daki nüfuzunun azalmasını önlemek için zorlu bir mücadele ile karşı karşıyadır (Lo 2015: 3).

Rusya’nın Orta Asya’da temel hedefi nüfuzunu korumak, mümkün olduğu takdirde genişletmek ve bölgedeki diğer aktörlerin etkisini azaltmaktır. Böylelikle bölgede söz sahibi bir ülke konumunda bulunabilecek ve varlığı sorgulanmayacaktır. Bu nedenle siyaset, güvenlik, ekonomi ve yumuşak güç kapsamında faaliyetler yürütmektedir. Çalışmanın kapsamında olan yumuşak güç faaliyetleri açısından

Kremlin'in hedefleri Rusça'nın tüm bölgede bilinmesi ve konuşulması, Rus medyasının ve Rusça yayın yapan medya kuruluşlarının özellikle elektronik ortamlar başta olmak üzere iletişim alanında baskın ve hakim olması, siyasi ve kültürel elitlerin Rusya'ya oryantasyonu olarak sıralanabilir (Górecki 2014: 17-18).

Böylelikle Rusya diğer faaliyetlerinin yanı sıra Orta Asya'da yoğun bir şekilde kültürel iletişim ve kültürel diplomasi faaliyetleri de yürütmektedir. Bu çalışmada söz konusu faaliyetlere nesnel bir bakış açısı sunmak için bu faaliyetlerin lokomotifi niteliğinde olan Rossotrudničestvo (Rusça: Россотрудничество, *Bağımsız Devletler Topluluğu, Yurt Dışında Yaşayan Vatandaşlar ve Uluslararası İnsani İş Birliği İçin Federal Ajans*) tarafından yürütülen çalışmalar incelenmiştir.

Kültürel İletişim, Kültürel Diplomasi ve Rusya

Uluslararası ilişkilerde kültürel iletişim ve kültürel diplomasi rolünün giderek önemini arttırdığını söylemek mümkündür. Nitekim kültür geniş bir insani değerler yelpazesi içerisinde "başkalarını anlamanın yolu"dur. Kültürel etkileşim ortak noktaların farkına varma ve farklılıkların altında yatan sebepleri anlama imkânı sunmaktadır. Kültür "keşfedilmemiş sularda" yeni bağlantılar kurarak ve çözüm yolları bularak kritik bir rol oynama potansiyeline sahiptir. Fakat kültürel iletişim ve diplomasi arkasında faaliyetlerini koordine eden güçlü ve tutarlı bir yapı olmadan tam manasıyla kendini gerçekleştiremez (Holden, Briggs, Jones ve Bound 2007: 10-62).

Kültürü iletişim açısından "sivil toplumları birleştiren bir yapılandırıcı" olarak adlandırmak mümkündür. Bu nedenle kültürün ve kültürel faaliyetlerin yapılandırılması ve üretimi meşru bir kamu politikası endişesidir. Ayrıca, diğer halkların ve ulusların kültürünü anlamak, günümüzün giderek artan küresel pazarlarında uluslararası iş birliği için oldukça önemlidir. Kültürün halklar arasında anlayışı geliştirme kapasitesi, özellikle eğitim değişimi ve kültürel diplomasi alanında geçerlidir (İssuelab 2020). Bu nedenle Cummings kültürel diplomasiyi "karşılıklı anlayışı geliştirmek amacıyla fikir alışverişi, bilgi, değer, sistem, gelenek, inanç ve kültürün diğer tanıtım yönleri" olarak tanımlamıştır (Cummings, 2003'den aktaran Luke ve Kersel 2013: 3). Kültürel iletişim ve diplomasi faaliyetleri genel olarak yumuşak güç olarak değerlendirilmektedir. Yumuşak güç, zorlama olmadan cazibe yoluyla istediği sonuçları elde etmek için başkalarını etkileme yeteneğidir. Başkalarına istediğini yaptırmak için emretmenin veya zorla yaptırmının yerine "istediğini istettirme"dir (Nye Jr ²⁰⁰⁸).

Öte yandan kültürel iletişim ve kültürel diplomasi faaliyetleri çoğu zaman kültürel alanın yanı sıra bir istihbarat, güvenlik ve/veya uluslararası ilişkiler faaliyeti olarak ele alınmaktadır. Nitekim Soğuk Savaş'ın başlarında, Amerikan kültürel diplomasisindeki çabalar Dışişleri Bakanlığı Kültürel İlişkiler Bölümü'nün yanı sıra CIA (Central Intelligence Agency- ABD Merkezî İstihbarat Teşkilatı) tarafından finanse edilmiştir. Kültürel iletişim ve diplomasiye verilen önemini anlamak için CIA'nın "sponsorluğu" yararlı bir hatırlatmadır. Politika yapıcılar yabancılarla kültürel iletişim kurmanın "ideolojik düşman"lara karşı zafer elde etmede önemini anlamış ve kültürel iletişim ve kültürel diplomasi faaliyetlerinin ulusal güvenlik açısından hayati önem taşıdığına karar vermişlerdir. Toplumlardaki açık ve ılımlı unsurların "kalplerini kazanmak" her açıdan önemli görülmektedir (Finn 2003).

Bu tanımlar ışığında Rusya'nın kültürel iletişim ve kültürel diplomasi faaliyetlerini inceleyebilmek için Rus kültürünün karakteristik özelliklerinden kısaca bahsetmek gerekir. Bin yıllık tarihi ile Rus kültürü yaşadığı farklı deneyimler ve dönemler neticesinde belirli periyotlarda birbirinden farklı bir görünüm çizse de bu farklılık paradoksal bir şekilde ortak bir kültür çizgisi oluşturmuştur. Rus tarihi sosyal baskı dönemleri, merkezleşme (devlet despotizmi), gevşeme ve merkezden kopuş eğilimleri ve devlet bütünlüğünün ve sosyo-kültürel birliğin çöküşü gibi süregelen çalkantılı bir maziye sahiptir. Bu tarihsel sıçramalar Rus kültürüne özel bir karakter kazandırmıştır. Söz konusu tarihsel sıçramalar bir orta temeli olmayan uç noktalar arasında gidip gelen sarkaç etkisine¹ sahip bir kültür oluşturmuştur. Bu nedenle Rus kültürü "karşıtların birliği" veya karşıt değerlerin birliğini ifade eden bir kültür haline gelmiştir. Nitekim Samayloviç Rus kültürünün ve kimliğinin en temel sorunlarından birinin ineversiyon (ters çevirme) mantığının egemenliği olduğunu belirtmektedir. Rus kültürü ve kimliği tarihsel seyir içerisinde inversiyon mantığının egemenliğindedir (Ahiezer 1998). Buna göre ters çevirme çift kutuplu karşıtlıklar arasında bir uçtan diğerine anlık geçişlerdir (gündüz-gece, doğru-yanlış, iyi kötü). Söz konusu mantık adeta bir "kurt adam" fenomeni gibi zıt kutbu döndürülebilir kılmaktadır (iyiden kötüye, insandan canavara vb.). Dahası bir kutbun reddedilmesi bir zafer olarak algılanır çünkü buna göre "yıkım bir yaratmadır". Bu nedenle Rus kültürü önceden kurulmuş ve yerleşik bir tarihsel deneyim kullanımına ve zaten orada olanı tek bir bütün halinde sentezlemeye odaklanmaktadır (Bmstu 2020).

Daha somut bir ifadeyle bugün Rus kültürü her ne kadar teoride çelişir gibi görünse de hem Çarlık Rusya'sının hem de SSCB'nin mirasına sahip çıkan diğer taraftan federasyon yapısının mevcut değerlerini üstlenmeye çalışan ve elbette modern ve post-modern dünyanın izlerini taşıyan bir görünüm sergilemektedir. Yani hem Ortodoksluk ve monarşiden hem komünizmden hem kozmopolitizmden hem de modernizm ve post modernizmden izler taşır.

Buraya kadar anlatılan bu karmaşık kültürel miraslar silsilesi bu ülkenin kültürel iletişim ve diplomasi faaliyetlerine etki etmektedir. Orta Asya Rusya açısından önemli bir alandır. Zira günümüzde genel hatlarıyla Rusya Orta Asya'yı SSCB ve Çarlık döneminin mirası olarak görmektedir. Bu nedenle Rusya'nın emperyal hedeflerinin bir kısmını ve elde etmek istediği kazanımları kültürel iletişim ve diplomasi faaliyetlerinde gözlemlenmek mümkündür.

Orta Asya'da Rusya'nın Kültürel İletişim ve Kültürel Diplomasi Faaliyetleri

Kültürel iletişim ve kültürel diplomasi faaliyetlerinin resmi lokomotifleri olarak nitelendirilebilecek olan Rossotrudniçestvo 6 Eylül 2008 tarih ve 1315 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi uyarınca kurulmuştur.² Başkanlığını halihazırda

¹ Sarkaç yasası olarak da adlandırılan fizik yasası. 1602 yılında Galileo tarafından keşfedilmiştir. Bir sarkaçın yerçekimi ve kazanılmış momentum hareketi ile sallanma hareketini tanımlayan bir yasadır. Kültür, politika, vb. eğilimleri uyan bir teori olarak kullanılmaktadır. Karşıt aşırı uçlar arasında ileri geri sallanmayı ifade eder (Dictionary 2020).

² Bir kıyaslama yapılacak olursa Rossotrudniçestvo TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı) veya YTB (Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı) ile benzer bir yapıya ve faaliyet alanına sahiptir. Ayrıca organik ve inorganik bağlantıları açısından da bu kurumlar arasında benzerlikler olduğu söylenebilir.

Mitrofanova Eleonora Valentinovna yürütmektedir. Rossotrudniçestvo ve ona bağlı kuruluşlarının temel faaliyet alanları uluslararası insani iş birliği politikasının uygulamaya konulması ve modern Rusya'nın nesnel bir bakış açısıyla yurtdışında temsilini sağlamak olarak tanımlanmaktadır. Halen, Rossotrudniçestvo 81 ülkede 98 temsilcilik tarafından temsil edilmektedir. 62 ülkede 74 Rusya Bilim ve Kültür Merkezi, 22 ülkede elçilik bünyesinde 24 Ajans temsilciliği faaliyet yürütmektedir. Resmi olarak Abhazya, Azerbaycan, Ermenistan, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan, Moldova, Tacikistan, Özbekistan, Ukrayna, Güney Osetya, Afganistan, Bangladeş, Vietnam, İsrail, Hindistan, Endonezya, Ürdün, İran, Kamboçya, Çin, Laos, Lübnan, Malezya, Moğolistan, Nepal, Birleşik Arap Emirlikleri, Pakistan, Filistin, Kore Cumhuriyeti, Suriye, Türkiye, Sri Lanka, Japonya, Avusturya, Arnavutluk, Belçika, Bulgaristan, Büyük Britanya, Macaristan, Almanya, Yunanistan, Danimarka, İspanya, İtalya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Litvanya, Lüksemburg, Makedonya, Malta, Polonya, Portekiz, Romanya, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, Finlandiya, Fransa, Hırvatistan, Karadağ, Çek Cumhuriyeti, İsviçre, Arjantin, Brezilya, Venezuela, Kanada, Küba, Meksika, Nikaragua, Peru, Amerika Birleşik Devletleri, Şili, Mısır, Zambiya, Fas, Kongo Cumhuriyeti, Tanzanya, Tunus, Etiyopya ve Güney Afrika'da faaliyet yürütmektedir. Öncelikli alanı Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi devletler olan Rossotrudniçestvo milli hedefleri doğrultusunda aktif olarak bölgesel ve uluslararası kuruluşlarla etkileşime girmekte, farklı ülkelere yönelik çalışmalar yapmak için ortak programlar geliştirmekte ve uygulamaktadır. Rossotrudniçestvo gençlerle özel önem vermektedir. Her yıl yaklaşık 2000 kişiyi çeşitli turlar kapsamında Rusya'ya götürmektedir. Ajans "çokuluslu Rus kültürünün" dünyaya başarılı bir şekilde sunulmasının Rusya'nın dünyadaki imajı açısından önemli olduğunu düşündüğünü belirtmektedir. Özellikle Rusçanın öğretilmesine önem veren ajans çok sayıda ülkede kendi temsilcilerinde Rusça dil kursları vermektedir. Rusya'da üniversite eğitimi görecek yabancı öğrencilerin seçilmesinde aktif rol oynayan Rossotrudniçestvo ilgili ülkelerin eğitim kurumlarıyla iş birlikleri kurmak ve bu iş birliklerini genişletmek için aktif çalışmalar sürdürmektedir. Kurumun önemli faaliyetlerinden biri de yurtdışındaki Rus vatandaşlarıyla kurduğu irtibatlardır. Bu noktada Rossotrudniçestvo devlet programının çalışmalarına doğrudan katılmaktadır (Rs 2020).

*"Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi"*ne tabi olan Rossotrudniçestvo diğer uluslararası hukuki düzenlemelerin yanı sıra, Rus yasalarına uygun olarak kalkınma yardımı alan devletlerin teknik, finansal, insani ve diğer alanlardaki yardımlarla sürdürülebilir sosyo-ekonomik gelişimini hedeflediği belirtilmektedir. Rossotrudniçestvo, Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanlığının 8 Mayıs 2013 tarihli ve 476 sayılı ve ""Federal Bağımsız Devletler Topluluğu Ajansı'nın, yurtdışında yaşayan vatandaşların ve uluslararası insani iş birliğinin sorunları" başlıklı kararnameğine göre uluslararası kalkınma yardımı alanında faaliyet yürütür.

Bu kapsamda Orta Asya'da Kazakistan'ın Nur-Sultan (Astana) şehrinde (Kaz 2020), Özbekistan'ın Taşkent şehrinde (Uzb 2020), Kırgızistan'da Oş (Osh 2020) ve Bişkek'de (Kgz 2020), Tacikistan'da Hucend (Sugd 2020) ve Duşanbe'de (Tjk 2020), Pakistan'da Karaçi'de (Pak 2020) ve Moğolistan'da Ulan Batur'da (Mng 2020) Rusya Bilim ve Kültür Merkezleri adı altında faaliyet yürütmektedir. Afganistan'ın Kabil (Afg

2020) şehrinde ise Rusya Bilim ve Kültür Merkezi büyükelçilik bünyesinde temsil edilmektedir.³

Nur-Sultan Rusya Bilim ve Kültür Merkezi 12 Ekim 1998 tarihli Rusya Federasyonu Hükümeti ile Kazakistan Cumhuriyeti Hükümeti arasındaki anlaşmaya uygun olarak çalışmaktadır. Ana görevleri şu şekilde belirtilmiştir (Kaz 2020):

- Rusya ile Kazakistan arasındaki stratejik ortaklığın ve iş birliğinin gelişmesini teşvik etmek amacıyla kültürel, insani, bilimsel, teknik, eğitimsel ve bilgilendirme bağları alanında projeler ve ikili iş birliği programlarının uygulanması,
- Kazakistan Cumhuriyeti halkının tarih ve kültürle, Rusya Federasyonu'nun iç ve dış politikalarıyla, kültür, bilim, eğitim ve ekonomi alanındaki başarıları ile tanışması,
- Rusya ve Kazakistan'ın kültür, eğitim, bilim, spor vb. organizasyonları arasında iletişim kurulması ve iş birliğinin geliştirilmesine yardımcı olunması,
- Rusça eğitimi ve Rus dilinde eğitimin desteklenmesi,
- Uluslararası, bölgesel ve ulusal hükümet kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları arasında temasların kolaylaştırılması,
- Rusya ve Kazakistan'ın şehirleri arasında ortaklıklar kurulması ve geliştirilmesine yardım.

Taşkent Rusya Bilim ve Kültür Merkezi 1 Şubat 2001 tarihinde, 6 Mayıs 1998 tarihli Hükümetler arası Anlaşma çerçevesinde Roszarubejtsentr (Rusça: Росзарубежцентр, Rusya Hükümeti Uluslararası Bilimsel ve Kültürel İş birliği Merkezi) kapsamında faaliyet yürütmeye başlamıştır. 2008 yılında Roszarubejtsentr'in halefi olarak kurulan Rossotrudniçestvo'ya bağlı olarak çalışmaya başlamıştır. Başlıca görevleri Özbekistan Cumhuriyeti'nde yaşayan Rus vatandaşlarını desteklemek, yurtdışında Rusça eğitimi teşvik etmek ve kamu diplomasisi mekanizmalarıyla insani ilişkiler geliştirmek olarak belirtilmektedir. Kültürel faaliyetlere ayrı bir önem verildiği ifade edilmekte ve Rus edebiyatçılarının ve sanatçılarının katılımlarıyla toplantılar, sergiler, konserler ve festivaller organize edilmektedir. Eğitimsel, metodolojik, görsel vb. yardımlar Rusya'dan Özbek eğitim kurumlarına ve kütüphanelerine hediye olarak aktarılmaktadır. Rusça kursları, Rus üniversitelerine girmek için hazırlık kursları, gazeteciler okulu, Rus-Özbek Tarihçileri Derneği, kütüphane vb. bölümleri bünyesinde barındırmaktadır. Bilimsel, kültürel, ekonomik, bilgi ve insani alanlarda yerel kuruluşlarla ilişkileri olduğu belirtilen Taşkent Rusya Bilim ve Kültür Merkezi'nin iş birliği yürüttüğü kuruluşlar arasında Özbekistan Rus Ortodoks Kilisesi'nin Piskoposluğu da bulunmaktadır.

Bişkek Rusya Bilim ve Kültür Merkezi ve Oş Rusya Bilim ve Kültür Merkezi'nin ana çalışma alanları, Kırgızistan'daki insani projelerin tanıtılması ve desteklenmesi, Kırgız halkına Rusya Federasyonu halklarının tarihçesi ve kültürü, iç ve dış politikaları, bilimsel, kültürel ve ekonomik potansiyeli, yurttaşlık örgütleri ile bağlarını genişletme ve güçlendirmesi, Kırgız ortaklarıyla - müzeler, tiyatrolar, sinemalar, konser ve sergi

³ Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ın eski SSCB ülkeleri oldukları, Moğolistan'ın ise o dönemde Sovyet politikalarını izlediği ve Rusya'nın bu coğrafyada hala "baskın kültür" olarak adlandırılabilir konumda bulunduğunu söylemek mümkündür.

salonları, tartışma kulüpleri ve diğer kültürel organizasyonlarla, “çokuluslu” Kırgızistan'da Rusçanın tanıtımı olarak ifade edilmektedir. Verilen bilgilerde Rus dilinin geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin proje, yarışma, seminer ve konferansların uygulanmasına özel ilgi gösterildiğine değinilmektedir (KgZ 2020).

Duşanbe Rusya Bilim ve Kültür Merkezi, 2 Eylül 2011 tarihinde, Tacikistan Cumhuriyeti Hükümeti ile Rusya Federasyonu Hükümeti arasında kültürel bilgi merkezlerinin kurulması ve koşulları konusunda imzalanan anlaşmada belirtilen hükümlere uygun olarak 2 Eylül 2011 tarihinde açılmıştır. Tacikistan'da yaşayan Rus vatandaşlarının ulusal kültürünün ana dilini ve değerlerini korumak ve kültürel, bilimsel, eğitimsel ve bilgi ihtiyaçlarını karşılamak için faaliyetler yürüttüğü söylenen Duşanbe Bilim ve Kültür Merkezi eğitim faaliyetlerine önem verdiğini belirlemekte, Tacikistan Cumhuriyeti Hükümeti'nin eğitimi temel ulusal önceliklerden biri olarak gördüğü, hükümetin ulusal eğitim sistemini yakın gelecekte “modern uluslararası gereklilikleri” karşılaması gerektiğini düşündüğünü ifade ettiği ve bunun Rusya için memnuniyet verici olduğu söylenmektedir. Rus üniversitelerinin Tacikistan Cumhuriyeti'nin sosyo-ekonomik potansiyelinin güçlendirilmesine yıllar boyunca katkıda bulunduğu ifade edilmektedir. Rus tarihçilerinin, arkeologların, dilbilimcilerin, coğrafyacıların, jeologların, botanikçilerin, zoologların, ekonomistlerin, diğer uzmanlıklardan bilim adamlarının katıldığı keşifler, cumhuriyetin ilk bilimsel kurumlarında sistematik ve odaklanmış bir bilimsel sürecin temelini oluşturan malzemeler topladıkları söylenmektedir. Merkezin faaliyetleri “Rusya'nın kalkınmaya ve ülkeler arasında daha başarılı bir iş birliği ve etkileşimin sağlanmasına verdiği önemin kanıtı” olarak ifade edilmektedir (Tjk 2020).

Hucend Rusya Bilim ve Kültür Merkezi, Duşanbe Bilim ve Kültür Merkezi ile benzer faaliyet alanlarına sahip olmakla birlikte 30 Kasım 2017'de açılmış ve birkaç ay içinde Sogd bölgesinde bir dizi eğitim, kültür ve insani proje gerçekleştirmeyi başlamıştır. Merkezin temel görevi Rus kültürünü tanıtmak ve Rus dilinin konumunu güçlendirmek olarak ifade edilmektedir. Hucend temsilcisi İvan Sergeyeviç merkezin giderek kendini geliştirmeye çalışan yetenekli yaratıcı gençlerin çekim merkezi haline geldiğini söylemekte ve “Kapılarımız Rusya, Rus dili, kültürü, değerleri ile ilgilenen herkese açık. Faaliyetlerimizin ilginç tarihi, kültürel ve insani projeler için temel oluşturacağına inanıyoruz” ifadelerini kullanmaktadır (Sugd 2020).

Karaçi Rusya Bilim ve Kültür Merkezi hakkında detaylı bilgi bulunmamaktadır. Merkezin 1960'ların ortalarında açıldığı, bölgede film ve belgesellerin gösterildiği, konserler, tiyatro ve sergilerin organize edildiği belirtilmektedir. Ayrıca bünyesinde Rus dili kadın kulübünün bulunduğu ifade edilmektedir (Pak 2020).

Kabil Rusya Bilim ve Kültür Merkezi büyükelçilik bünyesinde temsil edilmektedir. Yakın gelecekte, Kabil'deki Rusya Bilim ve Kültür Merkezi'nin resmi olarak açılmasının planlandığı belirtilmekte ve merkezin Afganistan'ın başkentinde yıkılan eski Sovyet Bilim ve Kültür Evi'nin yerine inşa edilecek modern ve çok işlevli bir kompleks olacağı ifade edilmektedir (Afg 2020).

Genel bir çerçeveye Rusya Orta Asya'da konserler, film ve belgesel gösterimleri, konferanslar, sergiler, edebiyat etkinlikleri, yarışma ve festivaller, eğitim faaliyetleri, sanat atölyeleri, teatral etkinlikler vb. düzenlemektedir. Rusça eğitimleri

verilmektedir. Rusya'ya kültürel gezi organizasyonları yapılmakta, çeşitli çevrelere yardım sağlamakta, Rusya'da eğitim almaya teşvik eden faaliyetler yürütmektedir.

Ayrıca kamu diplomasisi Rusya Bilim ve Kültür Merkezlerince açık bir şekilde tanımlanmaktadır. Buna göre:

Kamu diplomasisi, devletin uluslararası halkla ilişkilerini genişletmeyi amaçlayan devlet ve devlet dışı kuruluşların ortak bir faaliyettir. Rossotrudniçestvo'nun görevi, çeşitli sivil toplum kuruluşları, dernekler, sendikalar ve Rusya'nın diğer kuruluşları arasında üretken etkileşimin uygulanmasını içerir. Modern Rusya, kamu diplomasisinin gelişimi için büyük bir potansiyele sahiptir. Bu gelişim potansiyelinin en önemli ayağı, Rus dünyası- Rusya, Rus dili ve kültürü ile bağlantıda kalması gerektiğini düşünen milyonlarca insandır. "Yumuşak gücün" yetenekleri, olumlu bir ortam sağlamak, modern ittifaklar oluşturmak, Avrasya entegrasyonunu güçlendirmek için Rusya Federasyonu'nun bugün karşı karşıya olduğu zorluklara en uygun çözümdür: Kamu diplomasisi sadece ülkemize duyulan sempatiyi güçlendirmeye yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda devletin belirli dış politika çıkarlarının desteklenmesini sağlayan sosyal ve kişilerarası ilişkileri teşvik eder.

Kamu diplomasisi başlığı altında ise dinamikleri göz önünde bulundurularak Rusya'nın milli çıkarları ve emperyal hedeflerine uygun olarak "Aşırılıkçılık ve uluslararası terörizm tehditleri" "Avrasya Entegrasyonunu Güçlendirme" "ekonomik forumlar gibi konularda çalışmalar yapmaktadır.

Sonuç

Ülkeler için kültürel iletişim ve diplomasi meşru bir kamu politikası olarak görülmektedir. Ancak 'meşruluğun sınırları'nın neler olduğu tartışılmalıdır. Kültürel iletişim veya diplomasi adı altında yürütülebilecek kültür emperyalizmi, asimilasyon, casus yetiştirme vb. faaliyetler bu meşruluk sınırlarını suiistimal edilebilir kılmaktadır. Optimist bir yaklaşımla, kültürel iletişim ve diplomasi kendi kültürünü anlatmak ve diğer ulusların kültürünü anlamaya çalışmaktır. Böylelikle karşılıklı anlayış gelişmesi umulmaktadır.

Öte yandan kültürel iletişim ve kültürel diplomasi faaliyetleri çoğu zaman kültürel alanın yanı sıra çoğu zaman bir istihbarat ve güvenlik faaliyeti olarak ele alınmaktadır. Yumuşak güç çerçevesi içerisinde muğlak yönler kazanmaktadır. Düşmanlara karşı zafer elde etme yöntemi olarak tanımlanması ve toplumlardaki açık ve ılımlı unsurların kalplerini kazanma çabaları gibi tanımlamalar buna işaret etmektedir.

Tüm bu tanımlamalar çerçevesinde ülkeler kabiliyet güçlerine göre kültürel iletişim ve diplomasi faaliyetleri yürütmektedir. Rusya bu faaliyetlerini resmi olarak Rossotrudniçestvo ana çatısı altında sahada Rusya Bilim ve Kültür Merkezler ile yürütmektedir. Rossotrudniçestvo 81 ülkede 98 temsilcilik tarafından temsil edilmekte ve 62 ülkede 74 Rusya Bilim ve Kültür Merkezi bulunmaktadır.

Bu kapsamda Orta Asya'da Kazakistan'ın Nur-Sultan (Astana) şehrinde, Özbekistan'ın Taşkent şehrinde Kırgızistan'da Oş ve Bişkek'de, Tacikistan'da Hucend ve Duşanbe'de Pakistan'da Karaçi'de ve Moğolistan'da Ulan Batur'da Rusya Bilim ve

Kültür Merkezleri adı altında faaliyet yürütmektedir. Afganistan'ın Kabil şehrinde ise Rusya Bilim ve Kültür Merkezi büyükelçilik bünyesinde temsil edilmektedir. Kendi tanımlamaları çerçevesinde Rusya Orta Asya'da kültürel iletişim ve kültürel diplomasinin doğasına uygun olarak, iletişimsel, ekonomik, istihbari vb. yönleri de bulunan, yumuşak güç kapsamında değerlendirilebilecek çalışmalar yapmaktadır.

KAYNAKLAR

AHİEZER, Aleksandr Samojlovič, (1998), **Rossija: Kritika İstoričeskogo Opyta. Sociokul'turnaja Dinamika Rossii**, T. II. Teorija i Metodologija. Slovar.

DICTIONARY, <https://www.dictionary.com/browse/pendulum-effect>, Erişim Tarihi: 16.05.2020.

FEIGENBAUM, Harvey B., (2002), **Globalization and Cultural Diplomacy**, Center For Arts And Culture.

FINN, Helena K., (2003), "The Case for Cultural Diplomacy: Engaging Foreign Audiences", *Foreign Affairs*, V. LXXXII (6): 15-20.

GÓRECKÍ, Wojciech, (2014), **Ever further from Moscow. Russia's stance on Central Asia**, Warsaw: Centre for Eastern Studies, No.48.

HOLDEN, J., BRIGGS, R., JONES, S., BOUND, K., (2007)., **Cultural Diplomacy**. London: Demos.

LARUELLE, Marlène, (2008), **Russia's Central Asia Policy and the Role of Russian Nationalism**, Silk Road Studies Program.

LO, Bobo, (2015), **Frontiers New and Old: Russia's Policy in Central Asia**, IFRI, No.82.

LUKE, Christina and KERSEL, Morag, (2013), **US Cultural Diplomacy and Archaeology: Soft Power, Hard Heritage**, Londra: Routledge.

MALASHENKO, Alexey, (2013), **The Fight for Influence: Russia in Central Asia**, Washington, Dc: Brookings Institution Press.

Moskovskij Gosudarstvennyj Tehničeskij Universitet imeni N.È.Baumana, "I.V. Kondakov. Vzgljad na İstoriju Russkoj Kul'tury v Celom", <http://www.bmstu.ru/ps/~nemtsov/fileman/download/%D0%98.%D0%92.%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B2%20%D0%92%D0%B7%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8E%20%D1%80%D1%83%D1%81%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B9%20%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D1%8B.docx>, Erişim Tarihi 22.04.2020.

NYE JR, Joseph S., (2008), "Public Diplomacy and Soft Power", **The Annals of the American Academy of Political and Social Science**, V. DCXVI (1): 94-109.

Predstavitel' (v sostave Posol'stva) v Kabule, Predstavitel'stvo Rossotrudničestva. "O predstavitel'stve", http://afg.rs.gov.ru/ru/about_Erişim Tarihi: 11.05.2020.

Predstavitel' (v sostave Posol'stva) v Kabule. "Predstavitel'stvo Rossotrudničestva", <http://afg.rs.gov.ru/ru>, Erişim Tarihi: 01.05.2020.

Rossiyskij Centr Nauki i Kul'tury v Biškeke. "Predstavitel'stvo Rossotrudničestvo v Kirgizskoj Respublike", <http://kgz.rs.gov.ru/ru>, Erişim Tarihi: 11.05.2020.

Rossiyskij Centr Nauki i Kul'tury v Duşanbe, Predstavitel'stvo Rossotrudničestva v Tadžikistane. "O predstavitel'stve", <http://tjk.rs.gov.ru/ru/about>, Erişim Tarihi: 03.05.2020.

Rossiyskij Centr Nauki i Kul'tury v Duşanbe. "Predstavitel'stvo Rossotrudničestva v Tadžikistane", <http://tjk.rs.gov.ru/ru>, Erişim Tarihi: 16.04.2020.

Rossiyskij Centr Nauki i Kul'tury v Hodžente. "Predstavitel'stvo Rossotrudničestva", <http://sugd.rs.gov.ru/%20>, Erişim Tarihi: 09.05.2020.

Rossiyskij Centr Nauki i Kul'tury v Hodžente. Predstavitel'stvo Rossotrudničestva. "O predstavitel'stve", http://sugd.rs.gov.ru/ru/about_Erişim Tarihi: 23.03.2020.

Rossiyskij Centr Nauki i Kul'tury v Karači, Predstavitel'stvo Rossotrudničestva. "O predstavitel'stve." http://pak.rs.gov.ru/ru/about_Erişim Tarihi: 17.04.2020.

Rossiyskij Centr Nauki i Kul'tury v Karači. "Predstavitel'stvo Rossotrudničestva", http://pak.rs.gov.ru/ru_Erişim Tarihi: 11.03.2020.

Rossiyskij Centr Nauki i Kul'tury v Nur-Sultane, "Predstavitel'stvo Rossotrudničestva v Respublike Kazahstan", http://kaz.rs.gov.ru/ru_Erişim Tarihi: 17.04.2020.

Rossiyskij Centr Nauki i Kul'tury v Nur-Sultane, Predstavitel'stvo Rossotrudničestva v Respublike Kazahstan. "O predstavitel'stve", <http://kaz.rs.gov.ru/ru/about>, Erişim Tarihi: 16.02.2020.

Rossiyskij Centr Nauki i Kul'tury v Nur-Sultane, Predstavitel'stvo Rossotrudničestva v Respublike Kazahstan. "O predstavitel'stve", http://kgz.rs.gov.ru/ru/about_Erişim Tarihi: 25.04.2020.

Rossiyskij Centr Nauki i Kul'tury v Oşe, Predstavitel'stvo Rossotrudničestvo v Kirgizskoj Respublike. "O predstavitel'stve", <http://osh.rs.gov.ru/ru/about>, Erişim Tarihi: 21.04.2020.

Rossiyskij Centr Nauki i Kul'tury v Oşe. "Predstavitel'stvo Rossotrudničestvo v Kirgizskoj Respublike", <http://osh.rs.gov.ru/ru>, Erişim Tarihi: 15.02.2020.

Rossiyskij Centr Nauki i Kul'tury v Taşkente. "Predstavitel'stvo Rossotrudničestva v Respublike Uzbekistan", <http://uzb.rs.gov.ru/ru>, Erişim Tarihi: 16.03.2020.

Rossiyskij Centr Nauki i Kul'tury v Ulan-Batore. "Predstavitel'stvo Rossotrudničestva v Mongolii", http://mng.rs.gov.ru/ru_Erişim Tarihi: 15.05.2020.

Rossotrudničestvo. "Federal'noe Agentstvo po Delam Sodružestva Nezavisimyh Gosudarstv, Sootečestvennikov, Proživajuşih za Rubežom, i po Meždunarodnomu Gumanitarnomu Sotrudničestvu", <http://rs.gov.ru/ru/about>, Erişim Tarihi: 16.05.2020.

ZHANG, Hongzhou, (2015), "Building the Silk Road Economic Belt: Challenges in Central Asia", **Cambridge Journal of China Studies**, V.X(3): 17-35.